Kulturutskottets betänkande

1976/77: 25

med anledning av motion om åtgärder för förbättring av barns och ungdoms fysiska kondition, m. m.

Motionen

I motionen 1975/76:573, vars behandling på förslag av kulturutskottet i betänkandet 1975/76:42 uppskjutits till riksmötet 1976/77, har herr Gernandt (c) yrkat att riksdagen hos regeringen anhåller om utredning om värdet av att under uppväxtåren bygga upp en god grundkondition, därvid särskilt bör ske

1. en sakkunnig prövning av i motionen angivna synpunkter,
2. en undersökning av om bärande skäl finns för ökad fysisk träning i samhällets regi av ungdom i tidigare och senare uppväxtåren,
3. en utredning om behovet av och möjligheterna till särskild undervisning i fysisk träning för barn och ungdom som av olika skäl har svårigheter att delta i obligatorisk fysisk träning.

Motionären uttalar att det är vetenskapligt fastslaget att den fysiska aktiviteten under barna- och uppväxtåren grundlägger individens allmänna konditionstillstånd. Han vill med motionen fästa uppmärksamheten på utvecklingen av individernas egen grundkondition och den oerhörda betydelse som en god och stabil grundkonditionsnivå måste anses ha under individens hela livsförlopp.

Den konditionsnivå som en individ uppnått då han är fullväxt kan enligt motionären betraktas som vederbörandes grundkonditionsnivå. Att genom senare träningsåtgärder m. m. komma så mycket högre än denna nivå under den fortsatta levnaden är inte lätt. Däremot är det lätt att komma under densamma. Skillnaden mellan en högre och en lägre grundkonditionsnivå innebär – för den som nått den högre nivån – en hälsovinst som kan vara betydande och som bör bedömas med beaktande av att den sträcker sig över hela levnadsförloppet.

I den mån individerna själva under uppväxtåren inte har motivation till fysisk träning bör samhället i högre grad än tiden nu medger biträda både teoretiskt och praktiskt. Vad som behöver ökas är motivation, lustbetoning och effektivitet i lek- och träningsverksamhet. Både skolan och frivilliga rörelser, föreningar etc. bör medverka. I större utsträckning än hittills bör man utnyttja skolans håltimmar. Det kan också ifrågasättas om inte någon veckotimme i ett teoretiskt ämne skulle kunna bytas ut mot fysisk träning. Även barn och ungdom som av olika skäl har svårighet att delta i obligatorisk träning bör genom särskild undervisning ges ökade möjligheter till fysisk träning inom eller utanför skolans ram.

Remissyttranden

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen från socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, Sveriges riksidrottsförbund, Riksförbundet Hem och skola samt De handikappades riksförbund. Därefter har socialutskottet på anmodan av kulturutskottet yttrat sig över motionen. Socialutskottets yttrande (SoU 1976/77:1 y) bifogas som bilaga.

Socialstyrelsen har uppdragit åt sin nämnd för hälsoupplysning att avge yttrande över motionen. Som yttrande har nämnden med instämmande överlämnat en av en referensgrupp för motion och fysisk aktivitet utformad skrivelse med synpunkter. Gruppen instämmer i motionens allmänna synpunkter och i dess uppfattning att ökade insatser erfordras. Någon särskild utredning bör enligt gruppens mening inte tillsättas utan i stället bör berörda myndigheter få i uppdrag att föreslå formerna för och omfattningen av de nya åtgärder som kan vara motiverade och genomförbara.

Skolöverstyrelsen framhåller att det gjorts ett stort antal undersökningar som visar den betydelse för individens grundkondition som fysisk aktivitet under uppväxtåren har. Inom överstyrelsen arbetar man med ett utvecklingsprojekt i gymnastik som syftar till att förbättra och effektivera undervisningen i detta ämne. Vad beträffar antalet gymnastiktimmar på olika stadier betonar överstyrelsen att det är fråga om svåra avvägningar när man skall avgöra hur mycket tid som varje ämne i skolan skall ha. Den beslutade reformeringen av skolans inre arbete (SIA-reformen) kommer att ge eleverna ökade möjligheter till fysisk träning både i den icke timplanebundna verksamheten och i den allmänna fritidsverksamheten.

Skolöverstyrelsen har startat ett fortbildningsprojekt som alltjämt pågår och vars syfte är att öka gymnastiklärares, skolsköterskors och andra lärares kunskaper om elever med handikapp och därmed dessa befattningshavares förmåga att skapa förutsättningar för fysisk träning även för elever som hittills inte kunnat delta eller haft svårigheter att delta i den vanliga gymnastikundervisningen. I stort torde överstyrelsens utvecklingsprojekt röranде specialgymnastik motsvara den utredning om särskild undervisning i fysisk träning som föreslås i motionen. Överstyrelsen anser därför att ytterligare utredning i denna fråga inte erfordras.

Behovet av gymnastik i skolan är, framhåller överstyrelsen, helt accepterat och någon ytterligare utredning beträffande detta behövs därför inte.

Riksidrottsförbundet delar motionärens uppfattning om betydelsen av fysisk träning i ungdomsåren. Förbundet framhåller att det vid flera tillfällen påpekat att antalet gymnastiktimmar i skolan borde ökas. Beträffande motionärens önskemål om olika vetenskapliga undersökningar vill förbundet påpeka att flera sådana redan är genomförda. Genom fortlöpande studier och utredningar söker förbundet finna lämpliga och effektiva vägar att erbjuda både yngre och äldre bättre möjligheter till stärkande motion. Riks-

idrottsförbundet är av den bestämda uppfattningen att ytterligare åtgärder inte behöver vidtagas för att nå vad motionären åsyftat.

De handikappades riksförbund betonar att motionären pekat på ett viktigt problem, nämligen handikappade barns och ungdomars möjligheter till fysisk träning, men förbundet kan inte instämma i det förslag till lösning som lagts fram i motionen. Det finns stor risk för att specialundervisningen i gymnastik blir ett nytt instrument som gör det möjligt att skilja ut "mindre duktiga elever". Det gäller i stället för gymnastiklärarna att anpassa sin undervisning till elevernas möjligheter. För att komma till rätta med de problem beträffande handikappade barn och ungdomar som tagits upp i motionen bör snarare en utredning undersöka möjligheterna att förbättra utbildningen av gymnastiklärare i dessa frågor.

Riksförbundet Hem och skola anser att motionären tagit upp vitala frågor men att det inte är nödvändigt med någon utredning om värdet av att under uppväxtåren bygga upp en god grundkondition, eftersom det inte råder delade meningar om detta värde. Däremot kan det råda delade meningar om hur denna grundkondition skall byggas upp, men de frågor som är aktuella härvidlag synes dock vara under tillfredsställande bevakning.

Vad gäller andra och tredje punkten i motionens hemställan räknar förbundet med att de beaktas i skolöverstyrelsens läroplansarbete.

Riksförbundet anser att synpunkterna i motionen bör föras vidare till barnmiljöutredningen (S 1973:08).

Socialutskottet har i sitt yttrande betonat att en god grundkondition är av största betydelse för individens fysiska och psykiska hälsa och välbefinnande. Utskottet anser det emellertid inte erforderligt med någon åtgärd av riksdagen med anledning av motionen och hänvisar till stöd för denna uppfattning till olika åtgärder inom respektive arbetsområden som redovisats av socialstyrelsen och skolöverstyrelsen, till den av riksdagen beslutade reformen angående skolans inre arbete (SIA-reformen) och till att samhällets barnomsorg har till syfte bl. a. att främja en gynnsam fysisk utveckling hos barnen.

Utskottet

Motionens syfte är dels att fästa uppmärksamheten på det stora värde det innebär för den enskilda människan att ha en god grundkondition, dels att initiera en utredning med uppgift att sakkunnigt pröva riktigheten av de synpunkter som motionären anfört och värdet av de åtgärder som han rekommenderat.

Utskottet – som får erinra om sitt betänkande 1975/76:11, vari bl. a. betonades den stora betydelsen av åtgärder som syftar till att göra det möjligt för människor att oberoende av ålder, kön och fysiska förutsättningar ägna

sig åt fysisk aktivitet – delar motionärens och remissinstansernas uppfattning att en god grundkondition är av största betydelse för individens fysiska och psykiska hälsa och välbefinnande. Grundkonditionens betydelse är enligt utskottets mening så allmänt erkänd, att det inte finns skäl för riksdagen att hos regeringen anhålla om den av motionären önskade utredningen. Utskottet får även hänvisa till vad socialstyrelsen, skolöverstyrelsen och Riksidrottsförbundet anfört om redan vidtagna och planerade åtgärder med samma huvudsyfte som motionen, nämligen att verka för en förbättring av den enskilde individens grundkondition.

Utskottet avstyrker motionen och hemställer

att riksdagen avslår motionen 1975/76:573.

Stockholm den 7 december 1976

På kulturutskottets vägnar
GEORG ANDERSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Andersson i Lycksele (s), Sundman (c), Nilsson i Agnäs (m), Leander (s), Eriksson i Ulfsbyn (c), fru Frænkel (fp), fru Johansson i Uddevalla (s), herrar Norrby (c), Sörenson (s), fru Diesen (m), herr Alsén (s), fru Göthberg (c), herrar Bladh (s), Richardson (fp), fru Eliasson (c) och herr Klöver (s).

Bilaga

Socialutskottets yttrande

1976/77: 1 y

över motion om åtgärder för förbättring av barns och ungdoms fysiska kondition, m. m.

Till kulturutskottet

Kulturutskottet har den 19 oktober 1976 beslutat inhämta yttrande av socialutskottet över motionen 1975/76:573 av herr Gernandt (c) om åtgärder för förbättring av barns och ungdoms fysiska kondition, m. m.

På kulturutskottets begäran har yttranden över motionen avgetts av socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, Sveriges riksidrottsförbund, De handikappades riksförbund och Riksförbundet hem och skola.

Utskottet

I motionen hemställs om utredning angående värdet av att man under uppväxtåren bygger upp en god grundkondition. Motionären vill att det under utredningsarbetet skall göras dels en sakkunnig prövning av i motionen angivna synpunkter, dels en undersökning av om bärande skäl finns för ökad fysisk träning i samhällets regi av barn och ungdom, dels en undersökning om behovet av och möjligheterna till särskild undervisning i fysisk träning för barn och ungdom som av olika skäl har svårigheter att delta i obligatorisk fysisk träning.

Av yttrandena över motionen framgår att remissinstanserna delar motionärens uppfattning att det är väsentligt att man bygger upp en god grundkondition i uppväxtåren och att man fortlöpande uppmärksammar detta önskemål.

Socialstyrelsen verkar genom sin nämnd för hälsoupplysning för ökad kunskap och förbättrad handlingsberedskap hos befolkningen rörande hälsan och dess vård. Nämnden har tillsatt en medicinsk expertgrupp för kost och motion (MEK), och till denna har knutits en särskild referensgrupp för motion och fysisk aktivitet. Socialstyrelsen har även i skriften "Kost och fysisk aktivitet i barnaåldern" *(Socialstyrelsen redovisar 1973:33)* behandlat frågan om barnens fysiska träning och därvid hänvisat till ett stort antal fysiologiska undersökningar som visar den fysiska aktivitetens betydelse under uppväxtåren för individens grundkondition.

Skolöverstyrelsen uppmärksammar frågan om elevernas fysiska träning bl. a. i samband med den pågående läroplansöversynen. Myndigheten be-

driver tillsammans med gymnastik- och idrottshögskolorna även ett betydande forsknings- och utvecklingsarbete på området. Som exempel kan nämnas följande. Vid lärarhögskolorna i Umeå, Stockholm och Göteborg pågår olika utvecklingsprojekt inom gymnastik och idrott. Därvid ägnas särskild uppmärksamhet åt bl. a. låg- och mellanstadiets gymnastikundervisning och åtgärder för stimulans och aktivering av svagmotiverade elever. Ett nytt läroplanssupplement i gymnastik för både grundskola och gymnasieskola har utprovats läsåret 1975/76. Vidare har det tillsatts en arbetsgrupp som skall analysera friluftsverksamheten i skolan. Syftet är att förbättra förutsättningarna och förståelsen för friluftsverksamhetens betydelse. Det kan också nämnas att en försöksverksamhet med samverkan i fråga om undervisningen i gymnastik och biologi har påbörjats.

Då det gäller motionsyrkandet om undersökning angående behovet av och möjligheterna till särskild undervisning i fysisk träning för elever med svårigheter att delta i obligatorisk fysisk träning vill utskottet framhålla att det sedan år 1972 finns möjlighet till samordnad specialundervisning i gymnastik för handikappade elever. I samband med att denna möjlighet infördes startades ett fortbildningsprojekt angående specialgymnastik som fortfarande pågår. Projektet har till syfte att hos gymnastiklärare, skolsköterskor och andra lärare öka kunskapen om elever med handikapp och därmed förmågan att skapa förutsättningar för fysisk träning även för elever som hittills inte kunnat eller haft svårt att delta i vanlig gymnastikundervisning. Skolöverstyrelsen har främst som ledning för elevvårdspersonalen under läsåret 1975/76 utgivit ett material benämnt "Specialgymnastik – medicinsk information" och "Specialgymnastik – studiematerial". En kompletterande del "Specialgymnastik – psykologisk information" är under arbete.

Det förslag till reformering av skolans inre arbete (SIA-reformen) som riksdagen under våren antagit (prop. 1975/76:39, UbU 1975/76:30, rskr 1975/76:367) innebär ökade möjligheter till fysisk träning både i den icke timplanebundna verksamheten och i den allmänna fritidsverksamheten. Förslaget förutsätter även en nära samverkan mellan skolan och olika frivilliga organisationer, såsom idrottsföreningar.

Utskottet anser i likhet med motionären att en god grundkondition är av största betydelse för individens fysiska och psykiska hälsa och välbefinnande. Mycket talar också för att motionären har rätt i sitt antagande att vad som försummats av fysisk träning under uppväxtåren inte senare kan helt kompenseras. Mot bakgrund av vad som ovan anförts om socialstyrelsens och skolöverstyrelsens åtgärder inom sina verksamhetsområden och om SIA-reformen samt med beaktande av att samhällets barnomsorg har till syfte att bl. a. främja en gynnsam fysisk utveckling hos barnen anser dock utskottet att det inte är erforderligt med någon riksdagens

åtgärd med anledning av motionen. Utskottet avstyrker således motionen 1975/76:573.

Stockholm den 24 november 1976

På socialutskottets vägnar
GÖRAN KARLSSON

Närvarande: herrar Karlsson i Huskvarna (s), Romanus (fp), Larsson i Öskevik (c), Svensson i Kungälv (s), fru Skantz (s), herrar Johnsson i Blentarp (s)*, Bengtsson i Göteborg (c)*, Nordberg (s)*, Nilsson i Växjö (s), fru Wigenfeldt (c), fru Swartz (fp), herr Biörck i Värmdö (m), fröken Öhrsvik (s), fröken Littmarck (m) och herr Weinehall (c)*.

* Ej närvarande vid betänkandet justering.

GOTAB 52674 Stockholm 1976